

Kovalenko V. V. Efficiency of banking system is in the conditions of global competition / V. V. Kovalenko, O. G. Koreneva // Economics and Management: Challenges and perspectives: Collection of scientific articles. – «East West» Association For Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna, Austria, 2015. – P. 140-145.

Kovalenko V.V.

Doctor of Economic Sciences, Professor

Odesa national economic university, Ukraine

Koreneva O.G.

Candidate of economic sciences, Associate professor

State of higher educational establishment of "Ukrainian is an academy of banking of the

National bank of Ukraine", Ukraine

EFFICIENCY OF BANKING SYSTEM IS IN THE CONDITIONS OF GLOBAL COMPETITION

Коваленко В.В.

Доктор економічних наук, Професор

Одеський національний економічний університет, Україна

Коренєва О.Г.

Кандидат економічних наук, доцент

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

ЕФЕКТИВНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

In the article examine the question of influence of global processes on efficiency of the banking system. Basic factors which influence on efficiency of bank activity are certain. Indexes which characterize efficiency of the national bankings systems are analyzed. Basic directions of providing of efficiency of bank activity are in the conditions of deepening of global competition.

Keywords: *efficiency of bank activity, profitability of bank, foreign capital, integration processes, global competition.*

У статті розглядають питання впливу Глобалізаційних процесів на ефективність банківської системи. Визначені основні фактори, що впливають на ефективність банківської діяльності. Проаналізовано показники, що характеризують ефективність національних банківських систем. Охарактеризовані основні напрямки забезпечення ефективності банківської діяльності в умовах поглиблення глобальної конкуренції.

Ключові слова: ефективність банківської діяльності, рентабельність банку, іноземний капітал, інтеграційні процеси, глобальна конкуренція.

В умовах поглиблення глобалізаційних процесів, які постають перед Україною, надзвичайно важливого значення набуває вирішення питань щодо створення основ для здійснення прогресивних структурних змін в економіці, які сприяють забезпеченню стійкого і довготривалого розвитку країни, зменшити залежність від сировинної кон'юктури та в цілому сприяти підвищенню конкурентоспроможності.

Слід зазначити, що ступінь розвитку фінансової системи та її основного елемента – банківської системи, характер та ефективність грошово-кредитної політики і фінансової політики у значній мірі визначають реальні можливості української економіки при вирішенні питань стійкого і довготривалого розвитку країни, підвищення конкурентоспроможності, характеру участі країни в світових інтеграційних процесах.

Зміни, що відбуваються останнім часом у економічній системі країни, кардинально впливають на напрями та темпи розвитку банківської системи. За таких обставин вимоги до ефективності діяльності банківської системи та окремо взаємодіючого банку значно підвищуються.

Посилення міжнародної конкуренції, досвід східноєвропейських країн, фінансова і політична інтеграція яких призвела до обмежень їх економічного і політичного суверенітету, свідчить про фактичну втрату ними власних національних банківських систем так як переважні позиції зайняли іноземні банки на ринку банківських послуг. Тому виникає потреба у визначенні підходів щодо оцінки важливих аспектів функціонування банків у нових конкурентних умовах з

точки зору виявлення взаємозв'язків та взаємозалежностей між чинниками, які визначають економічну ефективність банківської діяльності та методів її оцінки.

Дослідженню питань економічної ефективності приділено увагу багатьох науковців у галузі економічної теорії, банківської справи, аналізу банківської діяльності. Авторами цих досліджень є такі вчені: О. Васюренко [1], Г. Карчева [2], Л. Примостка [3], М. Приймак [4], О. Мертенс [5], І. Твердохліб [6], Л. Кузнецова [7].

Наукові напрацювання в загальній теорії ефективності, рекомендації стосовно способів її оцінювання хоча і досить значні, проте проблеми визначення економічної ефективності з урахуванням функціонування банківської системи в умовах поглиблення інтеграційних процесів є недостатньо дослідженими.

Мета статті - визначити фактори та провести оцінку ефективності функціонування банківської системи.

Характерною ознакою сучасного етапу світового розвитку є глобалізація економічних і політичних процесів у всіх країнах, що суттєво впливає також на розвиток банківського бізнесу.

До чинників, які визначають розвиток банківського бізнесу в епоху глобалізації, відносяться такі [8]: розвиток ТНК і їх мережі в світі призводить до збільшення потреб в банківському обслуговуванні, у тому числі в нових його формах; стратегію розвитку, тактику і захист від ризиків банки визначають, орієнтуючись не тільки на національну економіку, але і на зміни економічної ситуації у світі; уніфікація не фінансового, фінансового і банківського секторів при діяльності на внутрішньому і світових ринках. При цьому слід враховувати те, що всередині країни фінансово-банківська система здійснює акумуляцію і перерозподіл фінансових ресурсів на національному рівні, а міжнародний ринок капіталів перетворюється на самостійний чинник розвитку світової економіки; національна економіка не може бути повністю закрыта для іноземного капіталу. Все більше банків створюють свої філії за кордоном, а це призводить до

посилення конкуренції. Розширення мережі філій пов'язане із збільшенням кількості міжнародних банківських корпорацій, які пов'язані з обслуговуванням ТНК; збільшення нукоємких галузей призводить до того, що інвестування та кредитування їх негативно впливає на прибутки і строки повернення; збільшення кількості і якості інформаційних послуг, що надається клієнтам, стає одним із чинників конкурентоспроможності на ринку банківських послуг.

Виходячи із перелічених чинників, можна зробити висновок, про необхідність перегляду питань щодо оцінки ефективності банківської системи в умовах глобальної конкуренції.

Економічна ефективність – це інтегроване поняття, яке комплексно характеризує банківську діяльність та вимірюється за співвідношенням певних показників [3]. При цьому слід зазначити, що економічну ефективність функціонування банківської системи доцільно розглядати через оцінку конкурентних позицій кожного банку на ринку банківських послуг та визначення відповідності ефективності банківської діяльності ефективності інших галузей економіки.

Ефективність банківської діяльності розглядається на трьох організаційно-функціональних рівнях її прояву – система банків другого рівня, окрема банківська установа та структурний підрозділ банку. Між цими рівнями існує тісний взаємозв'язок і кожен із них впливає на результати діяльності як вищого, так і нижчого рівня. У даній статті розглядаються проблеми ефективності першого ієрархічного рівня – ефективності банківської системи.

Для того, щоб визначитися з ефективністю функціонування банківської системи необхідно виділити фактори, що її визначають.

При аналізі банківської ефективності зазвичай береться до уваги вплив специфічних особливостей окремих країн на діяльність їх банків, зокрема, структура економіки, характер макроекономічної політики, специфіку структурних і інституційних реформ у фінансовому секторі, інші особливості.

На рівень ефективності банків впливає структура власності в банківському секторі, основні зміни в операційній діяльності, питома вага банків на ринку депозитів, капіталізація банків. При цьому слід зазначити, що у більшості країн Центральної і Східної Європи найбільші позиції у банківських системах займають банки з іноземною участю, тому фактори, що розглядаються, в національних банківських системах відповідної держави в кінці кінців визначаються банками з іноземним капіталом та характером їх розвитку.

Для розрахунку кількісних параметрів ефективності банківської системи використовують систему показників:

Показники операційної ефективності: відношення величини витрат до величини доходів за відповідний період; відношення величини витрат до середньорічної величини активів; щорічна динаміка величини витрат; відношення комісійного доходу до середньорічної величини активів; відношення процентного доходу до середньорічної величини активів;

Показники рентабельності: рентабельність чистого прибутку; рентабельність власного капіталу; рентабельність активів; загальна рентабельність.

Розрахунки технічних показників дають уявлення про кількісні параметри, які застосовуються для оцінки ефективності діяльності (табл. 1)

Таблиця 1*

Показники операційної ефективності банківської системи України за період 2010-2014 рр., %

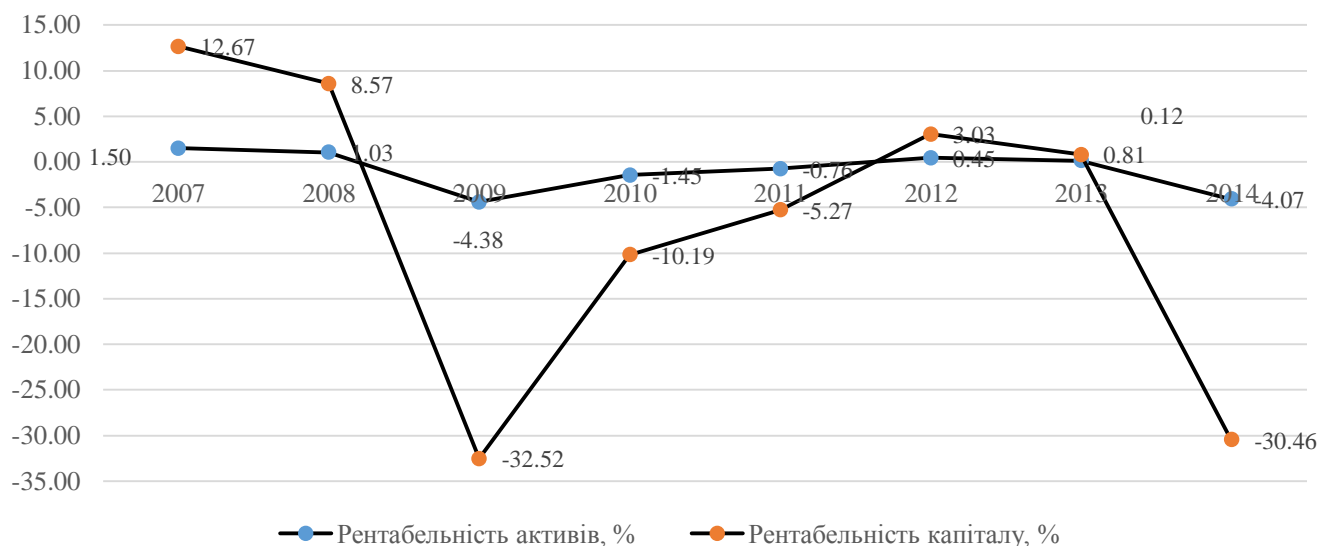
Показники	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Відношення величини витрат до величини доходів	109,52	105,40	96,74	99,15	125,20
Відношення величини витрат до середньорічної величини активів	15,91	14,27	12,91	13,10	19,98
Відношення комісійного доходу до середньорічної	1,63	1,75	1,64	1,20	0,02

величині активів					
Відношення процентного доходу до середньорічної величині активів	12,03	10,75	10,01	12,87	11,70

Джерело: розраховано авторами за матеріалами Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=74208

Як свідчать дані таблиці 1, показники операційної ефективності банківської системи України демонструють не ефективність діяльності банків України. Зокрема, негативної тенденції набуває збільшення витрат на проведення активних операцій. Дохідність операцій, що приносять процентний дохід знижується, про що свідчить показник співвідношення процентного доходу до середньорічної величини активів.

Рентабельність на відміну від прибутку більш повно відображає кінцеві результати діяльності і показує співвідношення економічного ефекту із залученими та розміщеними ресурсами банку (рис. 1).

Рис. 1 Динаміка показників рентабельності банківської системи України за період 2007-2014 рр, %

Джерело: розраховано авторами за матеріалами Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798

На наш погляд, при аналізі ефективності банківської системи доцільно враховувати і той факт – яким чином приток іноземного капіталу відбивається на показниках ефективності діяльності.

Слід зазначити, що практично в усіх країнах відбулося різке збільшення присутності іноземного капіталу в банківських системах. Але необхідно зауважити, що теза про те, що ефективність іноземних банків значно вища, ніж національних, не завжди є виправданою (табл. 2).

Таблиця 2

Структура банків України станом на 01.01.2011 по 01.01.2015

№	Показники	Дата на:				
		01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015
1.	Кількість банків, які мають ліцензію	176	176	176	180	163
1.1	з них: з іноземним капіталом	55	53	53	49	51
1.1.1	у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	20	22	22	19	19
2.	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	40,6	41,9	39,5	34,0	32,2

Джерело: розраховано авторами за матеріалами Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798

Аналізуючи дані таблиці 2 слід зазначити, що протягом останніх років спостерігалось зменшення питомої ваги іноземного капіталу в банківській системі України. Це свідчить про вихід іноземних інвесторів з українського ринку та досягнення його рівня до межі 2008 року. Зокрема з українського ринку протягом останніх років вийшла низка іноземних інвесторів, які мали частку в банках України, серед яких: Байєрише Ландесбанк (Bayerische Landesbank, Німеччина), Кредит-Європа банк (Credit Europe Bank, Нідерланди), Фольксбанк (Volksbank, Австрія), СЕБ-банк (SEB Bank, Швеція), Банк “Форум” (Bank Forum, Німеччина), “Сосьєте Женераль” (Societe Generale, Франція), Ерсте банк (Erste Bank, Австрія), Астра-банк (Astra Bank, Греція), Хоум-кредит-банк (Home Credit Bank, Чехія), Дрезднер-банк (Dresdner Bank, Німеччина), “Пекао” (Peкао, Польща), Правекс-банк (Intesa Sanpaolo, Італія) та інші. Європейські банки йдуть не тільки шляхом

продажу, а й шляхом скорочення або закриття ризикованих ринкових позицій, виведення коштів для погашення заборгованості перед материнськими банками.

Фінансова сфера, і банківський сектор, зокрема, мають стратегічне значення у розвитку економіки. Тому, втрата можливостей національних учасників впливати на характер їх розвитку в значній мірі може призвести до втрати держави міцних каналів, які здатні укріпити економіку та забезпечити її ефективну участь в глобальних процесах.

Таким чином, проаналізувавши стан української банківської системи щодо її ефективності, можна стверджувати, що вона має певні проблеми щодо подальшого стійкого розвитку.

Реформа банківської системи України ставить перед собою мету забезпечення економічного зростання країни в межах функцій і завдань, покладених на Національний банк України і систему комерційних банків, а саме трансформацію заощаджень в інвестиції і тим самим стимулювання зростання ВВП.

Перспективна модель банківської системи України і проміжні етапи її досягнення повинні формуватися через призму ключових показників (KPI), що відбивають цільовий стан економіки на макро-рівні.

Завдання Національного банку України полягає в створенні умов, які забезпечать досягнення банківською системою поставлених цілей і показників. На етапі формулювання підсумкових KPI представляється доцільною розробка макроекономічної моделі, яка б оцифровувала залежність зростання економіки від рівня заощаджень і інших драйверів.

Супутніми основній меті реформування банківської системи виступають також наступні завдання: підвищення надійності банківської системи; зростання якості банківських послуг; розвиток фінансових ринків; зміщення основного акценту в діяльності Національного банку України від нагляду у бік ефективної

реалізації монетарної політики і забезпечення цінової стабільності; підвищення рівня захисту прав кредиторів; дерегуляція.

Не дивлячись на те, що основний фокус Концепції зосереджений на середньостроковому періоді, украй важливим є негайне (від декількох місяців до кінця року) рішення проблем в банківській системі, що накопичилися, які штучно гальмують її відновлення і розвиток.

Рішення поточних проблем повинне включати ряд регуляторних дій, спрямованих на: стабілізацію і нарощування пасивної бази; полегшення роботи з проблемними активами і максимізацію повернення проблемної заборгованості (мінімізацію втрат); рекапіталізацію банків; оздоровлення фінансової системи в цілому; створення бази для відновлення кредитування.

У частині ліквідності банківської системи: визначення єдиних прозорих умов рефінансування комерційних банків на автоматичній основі за умови надання прийнятного забезпечення (ОГВЗ, іноземна валюта); впровадження додаткових інструментів рефінансування, наприклад свопів; відміна збору по валютних операціях; відміна примусової конвертації валютних надходжень фізичних осіб з-за кордону; поступове зняття обмежень на вилучення депозитів фізичних осіб; пом'якшення вимог до обов'язкового резервування; чітка комунікація з громадськістю по заходах, спрямованих на забезпечення стабільності банківської системи.

У частині роботи з проблемними активами: відміна сплати ПДВ при продажі заставних активів з балансів банків; перегляд тарифів на послуги державної старанної служби; спрощення процедури пакетної цесии кредитів; створення реєстру недобросовісних позичальників;

У частині капіталізації банків: регуляторна амністія на період докапіталізації; визначення потреб в капіталі по кожному банку, узгодження індивідуальних графіків докапіталізації і відповідності регуляторним нормам (терміни докапіталізації - не пізніше 2016 р.).

Головною метою проведення системних реформ є зміцнення бази для здійснення стабільного і якісного кредитування як одного з найважливіших джерел економічного зростання, а також створення стійкої і розвиненої фінансової системи країни.

Системні реформи переслідують мету створення сучасної фінансової системи як основи економіки країни.

Література:

1. Васюренко, О.В. Банківський менеджмент: Посібник: Навчальне видання / О.В. Васюренко. – К.: Академія, 2001.– 320 с.
2. Карчева, Г. Т. Особливості функціонування банківської системи України в посткризовий період/ Г. Т. Карчева //Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 2. – С. 58-64.
3. Примостка, Л. Аналіз ефективності діяльності банків / Л. Примостка // Фінанси України. – 2003. – №1(23). – С. 52-58.
4. Приймак, П. В. Оцінювання тенденцій розвитку банківської системи України на підставі інтегральних індексів/ П. В. Приймак //Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №10. – С.299-305.
5. Мертенс, О. Ефективність банківської системи України/ О. Мертенс, Д. Урга //Банківська справа. – 1999. – № 6. – С.29-36.
6. Твердохліб, І. П. Емпіричний аналіз ефективності банківської системи України на засадах інституціоналізму/ І. П. Твердохліб, П. В. Приймак //Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №10. – С. 266-272.
7. Кузнєцова, Л.В. Вплив глобалізаційних процесів на фінансову стійкість банківської системи / Л.В. Кузнєцова, В.В. Коваленко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. - №2 (128). – С. 264-271.
8. Минина, Т.И. Глобализация экономики и финансово-банковская система / Т.И. Митина // Банковские услуги. – 2002.– №4.– С. 8-15.

